

Vybrané aspekty poslania kresťanov v kultúre v tretom tisícročí

Balák René

Oblasť kultúry má veľký význam nielen pre prítomný okamih histórie spásy, v ktorom žijú kresťania a ostatní členovia spoločnosti ale i pre budúce generácie ľudí, ktorí sú povolaní k tomu, aby hľadali pravdu v tejto dimenzii svojho života a následne konali v duchu objektívnych morálnych noriem a tak smerovali k realizácii ideálu dobrého človeka. Teologickomorálna reflexia o poslaní kresťanov v oblasti kultúry akcentuje prezentáciu kresťanských hodnôt, ktoré sú predpokladom formácie človeka v kontexte objektívneho morálneho dobra smerujúceho ľudskú osobu k pravde. Poukazuje sa na potrebu rešpektovania teologickomorálneho i antropologicko-biblického fundamentu poslania kresťanov v tejto dimenzii ich angažovanosti. Kresťania sú poslaní aby vo spoločnosti prezentovali kresťanskú kultúru v kontexte dobra svojho blížneho, ku ktorému sa smeruje formou kultúrneho dialógu, rešpektujúceho kultúrnu identitu každého národa a človeka. Osoba človeka je v poslaní kresťanov centrom ich morálnej zodpovednosti pred Bohom za kultúrnu a vedeckú formáciu človeka, ktorá je zacielená na jeho autentické dobro v kontexte transcendentna.

Znamená čas

Situácia v spoločnosti v období *tertio millennio* je vo svojej podstate *signa temporis* pre kresťanov, ktorí majú čerpať z *depositum morale fidei* Cirkvi, aby vniesli do kultúry kresťanské morálne hodnoty¹, naznačujúce skutočné určenie tejto dimenzie života ľudskej osoby i spoločnosti. Kresťania sú povolaní k implementácii kresťanských hodnôt do sveta kultúry, aby sa mohol realizovať skutočný pokrok v živote človeka a spoločnosti. Je nutné, aby si kresťania boli vedomí spirituálneho kolapsu, ktorý panuje v dnešnej dobe².

Spoločnosť tretieho milénia je akoby rozsiahlym aeropágom kultúry, čo umožňuje kresťanom viesť dialóg vedúci k novým projektom zameraným v prospech života³, čiže aj k dobrému človekovi. Iba za aktívnej spoluúčasti kresťanov a všetkých zainteresovaných strán sa môže spoločnosť dostať zo stavu súčasnej beznádeje a rezignácie k novému počiatku. Nekrofilné znaky súčasnej kultúry smrti sú istým spôsobom skrytou túžbou človeka po civilizácii dobra a života, pričom sú pre kresťanov znamením času i morálnou výzvou pre ohlasovanie kresťanských hodnôt⁴.

¹ Adekvátne východisko zohľadnenia základného morálneho požiadavku, že primerané utváranie kultúry vyžaduje zapojenie celého človeka, ktorý v nej rozvíja svoju tvorivosť, svoju inteligenciu a svoje poznanie sveta a ľudí, je prirodzeným antropologickým fundamentom celej kultúry. Oblasť kultúrneho rozvoja i formácie ľudskej osoby v kontexte kategórie dobra poskytuje veľké možnosti pre pozitívne pôsobenie kresťanov v spoločnosti.

² Kultúra postkresťanskej doby a kresťanstvo sú od seba vzdialené a zdanlivá sila modernej beznáboženskej kultúry smeruje ku svojej najhlbšej kríze, ktorá sa dokonca parciálne prejavuje v kresťanskej kultúre. Človek a spoločnosť, ponechaní sami na seba, akoby nie sú schopní nájsť novú autentickú koncepciu kultúry, ktorá bude napomáhať rozvoju ľudskej osoby, ktorá formou komunikácie s inými osobami pozdvihne svoju morálnu a duchovnú dimenziu osobného života. Súčasná doba má v sebe čosi dramatického, pretože divergencia medzi evanjeliom a kultúrou je bezpochyby morálnou drámou súčasnej historickej epochy, v ktorej si niektoré podmiety v spoločnosti parciálne začínajú uvedomovať podstatu tejto duchovnej drámy.

³ Por. RM 37.

⁴ Nové kultúrne formy, z ktorých vyplývajú nové spôsoby myslenia a morálneho konania, otvárajú otázku nových ciest, ktorými sa bude uberať zveľadovanie a rozširovanie kultúry. V kultúrnom živote človeka (a spoločnosti) je dôležitým problémom poslania kresťanov riešiť nebezpečenstvo úpadku kultúry do výlučne nepriateľského postoja kultúry k náboženstvu. Kresťania, rešpektujúc kairologický aspekt morálnosti, sú v

V poslaní kresťanov zohráva veľký význam uvedomenie, pochopenie a prijatie fenoménu sekularizácie⁵, ako častej sprievodnej realite, ktorá spôsobila laicizáciu kultúry (a vedy) ako i rozchod kultúry s vierou v Boha. Kresťania sú povolaní k prekonaniu tejto situácie ohlasovaním Kristovej dobrej zvesti, ktorá neustále obnovuje kultúru padlého človeka, ktorý sa tragickým spôsobom pokúsil definitívne nahradiť rozmer transcendentna v kultúre niečím, čo sám vytvoril. Súčasná kultúra je odzrkadlením napätia, ktoré niekedy naberá formu konfliktu medzi prítomnosťou a tradíciou⁶, čo je globálnym znamením času a morálnou výzvou pre kresťanov.

Svetský humanizmus, ktorý prinajmenšom ignoruje existenciu Boha a morálnych noriem, ktorých pôvodcom je Boh⁷, sa javí ako nedostatočná náhrada za odstránený rozmer transcendentna. Pretože človek (i spoločnosť) zostáva ponechaný sám na seba vo svojej bezmocnosti, spôsobenej absenciou absolútnej morálnej normy. Skúsenosť človeka a spoločnosti na počiatku *tertio millennio* hovorí, že napriek tomu, že človek je tvorcom kultúry a že kultúra spätne vplýva na človeka, tak človek, ktorý vytvára kultúru bez Boha sa dostáva do nepriateľského postoja voči sebe samému pretože nerešpektuje Stvoriteľa. Totiž, vytvára kultúru, ktorá je neľudská, pretože svetský humanizmus vedome nerešpektuje Toho, Kto stvoril človeka na Svoj obraz a podobu. Ak teda človek odmietne ideu stvorenia sveta Bohom, zacieleného k niečomu alebo, že sa v ňom manifestuje absolútna idea alebo duch, potom môže dať životu taký význam, ktorý mu chce dať, pričom iný význam nemá⁸. Tento nihilizmus sa derivačne prejavil v rovine antropologického nazerania človeka na seba samého a to konzekventne uplatňoval i vo sfére kultúry.

Práve z dôvodu krízy kultúry, prejavujúcej sa v kríze pravdy o človeku, je potrebné čerpať z *depositum morale fidei* Cirkvi. Lebo práve cirkev sa javí ako majster zdravej a vznešenej tradície, ktorá obohacuje spoločnosť v službe spoločnému dobru⁹, ktorého súčasťou je predovšetkým kultúra ducha. Tu je dôležitý dialóg viery s kultúrou, ktorý sa realizuje počas celej histórie kresťanstva a má prispieť k formácii človeka v kontexte morálneho dobra a dobrého človeka. Práve morálne protiklady, jestvujúce v oblasti kultúry, sú určitou šancou pre kresťanov prezentovať kultúru ako výsledky slobodnej a zodpovednej ľudskej aktivity, čiže kultúru ako súhrn morálneho správania, myslenia a spôsobu existencie ľudskej osoby.

Človek ako centrum kultúry

dnešnej dobe poslaní k človeku, ktorý často „vyznáva“ bezbožné náboženstvo, ktoré usporiadalo interpersonálne vzťahy v spoločnosti. Človek dnešnej doby na základe tohto postoja vytvoril zriadenie, ktoré je svetským a bez Boha, kde sa odčlenilo od svojho vyššieho cieľa a kultúra smerujú skôr od Boha a paradoxne i od človeka. Je morálnou úlohou kresťanov, aby tohto strateného človeka, ktorého bezbožné náboženstvo vedie ako slepý slepého do jamy (Por. Mt 15, 14) nihilizmu, priviedli k novej transcendentnej orientácii. Ide teda o prezentáciu tvorivého východiska kresťanov, ktorí môžu zodpovedne ukázať cestu svetla pre svet, ktorý sa z tejto slepej uličky nemôže dostať pomocou nie (i anti) - náboženskej vedy, nie (i anti) - náboženskej kultúry a bezduchého umenia postmodernizmu. Určité ťažkosti s pôsobením kresťanov v tejto oblasti vyplývajú z parciálne antagonistického postoja spoločnosti voči kresťanským hodnotám, ktoré sa dotýkajú predovšetkým kresťanských morálnych princípov, a ktorých rešpektovanie umožňuje človekovi stať sa dobrým človekom.

⁵ Por. J. F. Childress. *Secularization*. In: *A New Dictionary of Christian Ethics*. Ed. J. F. Macquarrie - J. Childress London 1986 s. 568 - 569.

⁶ Por. Benedikt XVI. Príhovor k predstaviteľom kultúry zo dňa 12.5.2010. *Meeting with the World of Culture address of his Holiness Benedict XVI*. Cultural Center of Belém – Lisboa.

⁷ Por. G. Grisez. *The Way of the Lord Jesus. Vol. I. Christian Moral Principles*. Chicago 1983 s. 811 - 816.

⁸ Por. F. Copleston. *A History of Philosophy. Vol VII: Modern Philosophy from the Post-Kantian Idealist to Marx, Kierkegaard, and Nietzsche*. New York 1994 s.419.

⁹ Por. Benedikt XVI. Príhovor k predstaviteľom kultúry zo dňa 12.5.2010. *Meeting with the World of Culture address of his Holiness Benedict XVI*. Cultural Center of Belém – Lisboa.

Toto poslanie nie je možné zodpovedne realizovať bez zohľadnenia pravdivých antropologických východísk. Totiž, cez kultúru je možné lepšie a plnšie poznanie človeka a cez človeka je možné lepšie spoznanie kultúry¹⁰, v ktorej človek žije, tvorí a morálne koná. Vlastne bez metafyzickej afirmácie transcendentna v oblasti antropologického chápania osoby človeka nie je možné kreovať skutočne humánnu kultúru. Kresťania, zohľadňujúc pravdivý pohľad na človeka, môžu a majú zaujať pravdivý pohľad k problematike kultúry¹¹, kde samotná ľudská osoba je kľúčom pochopenia problematiky kultúry. Z toho potom vyplýva fundamentálny cieľ kultúry, ktorým je kreovanie ľudského sveta lásky a morálneho dobra, meraného mierou, ktorou je ľudská osoba¹² chápaná v jej celistvosti. Avšak súčasné stratenie sveta, poznačené parciálnymi koncepciami osoby, smeruje k zredukovaniu človeka do jedného rozmeru a uzatvára ho v priestore konkrétnej ideológie¹³, čo mu neumožňuje pochopiť antropologický rozmer problematiky.

Biblicko-antropologickým jadrom kresťanského poslania je spojenie prirodzenosti človeka a kultúry v zmysle vedomého pretvárania a doplnenia ľudskej prirodzenosti, kde „kultúra má humanizovať a rozvíjať človeka, aby si mohol, spoznávajú pravdu, slobodne vybrať dobro“¹⁴. Bez transcendentného rozmeru nazerania na samotnú osobu človeka sa kultúra stáva len materialistickou a antropocentrickou konštrukciou, kde sa človek stáva mierou všetkej reality, pričom nenesie zodpovednosť voči prirodzenému poriadku vecí, stanovenému Bohom. Poslanie kresťanov spočíva v prezentácii pravdivého pohľadu na kultúru, ktorá sa má stať miestom, kde človek rozvíja svoju osobu integrálnym spôsobom, umožňujúcim človeku morálne konať v duchu zodpovednosti voči Bohu, sebe i blížnemu. Práve to prekonáva bežný horizont života človeka bez zmyslu, cieľa a naplnenia, ktoré môže človek obsiahnuť skrze transcendentno.

Ide o morálnu zodpovednosť predovšetkým za podmet kultúry, ktorým je osoba človeka, lebo človek tvorí kultúru a jeho morálny postoj a kvality rozhodujú o charaktere kultúry¹⁵, ktorá vplýva na človeka a na jeho konanie i na morálnosť, čo môže prispieť k formácii človeka v kontexte dobrého človeka. Človek sa takto stáva spojivom všetkých komunikačných ciest medzi kresťanstvom s jeho kresťanskými hodnotami a zložitou realitou sveta kultúry, ktorá je morálnou výzvou pre kresťanov. Ak absentuje integrálna vízia človeka, smeruje vývoj k odmietnutiu a k strateniu správnej hierarchie hodnôt, pričom sa človek usiluje nahradiť to, čo je podstatné¹⁶, pre jeho existenciu, ako kultúrneho subjektu.

¹⁰ Por. L. Hanus. *Človek a kultúra*. Bratislava 1997 s. 28.

¹¹ Zodpovedná formácia kresťanov prehĺbi poznanie kresťanov v tejto oblasti ich poslania a napomôže im pochopiť, že je to človek, ktorý stanovuje centrum kultúry, že práve k človeku smerujú a vzťahujú sa všetky kultúrne záležitosti, pričom nie je možné oddelenie koncepcie človeka a kultúrneho rozvoja. Pred kresťanmi je morálna šanca a morálna povinnosť prehĺbiť svoje poznanie v tejto oblasti, aby mohli účinne pôsobiť v kultúre v duchu kresťanskej antropologickej a personalistickej orientácie, ktorá umožňuje pravý kultúrny pokrok. Týmto spôsobom kresťania napomôžu rozvoju duchovnej a morálnej dimenzie života ľudskej osoby (smerom k dobru), ktorá sa realizuje spätne i v kultúrnej dimenzii.

¹² Angažovanosť kresťanov v tejto oblasti sa v personalistickom zmysle dotýka priamo osoby človeka. Kresťanské hodnoty sú svedectvom toho, že je nevyhnutné sa vyvarovať akéhokoľvek redukcionizmu, ale je potrebné aplikovať integrálny pohľad na osobu človeka, lebo človeka možno najúplnejšie vystihnúť v spojitosti s jeho kultúrou cez jazyk, históriu a postoje k podstatným existenciálnym skutočnostiam. V poslaní kresťanov sa takto stáva dobrý človek centrálnym bodom ich angažovanosti, lebo ide o jeho identitu a zmysel života, ktoré možno realizovať len v duchu lásky pretvárajúcej ateistickú, sekularistickú a antihumanistickú civilizáciu nezmierniteľného boja človeka proti človeku.

¹³ Por. A. Derdziuk. *Teologia moralna w służbie wiary Kościoła*. Lublin 2010 s. 77.

¹⁴ Por. W. Dłubacz. *O kulturę filozofii*. Lublin 1994 s. 21 - 24.

¹⁵ Por. S. Rosik. *Odpowiedzialność chrześcijanina za kulturę*. In: „Roczniki Teologiczno-kanoniczne” 29: 1982 z. 3 s. 43.

¹⁶ Por. M. Pokrywka. *Posłannictwo uniwersytetu w integralnej formacji człowieka*. In: *Formacja moralna formacja sumienia*. Red. J. Nagórny – T. Zadykowicz. Lublin 2006 s. 176.

Koncentrácia na človeka v morálnom poslaní kresťanov nie je len teologicko-morálnou požiadavkou, ale táto biblicko-antropologická orientácia vychádza z *depositum fidei morale* Cirkvi a z jej historickej skúsenosti. Ľudskej osobe totiž prináleží možnosť rozvoja (i formácie smerujúcej k dobru) a dosiahnutie plnosti pravej ľudskosti je možné skrze kultúru, ktorou človek rozvíja a cibrí svoje duševné a telesné vlohy, pričom premieňa realitu sveta, ktorý sa stáva ľudskejším a čoraz viac mu umožňuje stávať sa človekom¹⁷ v plnej miere podľa vzoru Ježiša Krista, čiže dobrým človekom. Kresťanské hodnoty vo svojej integrálnej bohatosti majú napomáhať realizáciu tohto cieľa a zmyslu kultúry, umožňujúc tak človekovi žiť v ovzduší preniknutom láskou, ktorá je jediným zmyslom jeho existencie.

Preto kresťania majú klásť dôraz na duchovný rozmer kultúry, ktorý je centrom skutočne pravdivej kultúry, umožňujúcej človekovi plný rozvoj morálnosti jeho osoby. Samotná európska kultúra je poznačená chápaním transcencie ľudskej osoby a svojimi koreňmi siaha do kresťanskej viery¹⁸, podľa ktorej je človek bytím stvoreným na obraz boží¹⁹. Kresťanstvo zohralo dôležitú morálnu úlohu v histórii európskej kultúry, keď neustále prispievalo k rozvoju duchovného rozmeru života človeka a v dnešnej situácii nadobúda toto poslanie bytostne dôležitý význam, pretože technický a ekonomický rozvoj oslabuje etickú citlivosť človeka žijúceho v epoche ateistického postmodernizmu.

Vzťah morálnosti a kultúry

Na tento vzťah má najväčší vplyv práve kresťanstvo so svojim axiologickým a morálnym poslaním obsiahnutým vo svojej náboženskej doktríne. Kresťanská idea, majúca svoje korene primárne v Zjavení a sekundárne v antickom patrimóniu, v priebehu celej svojej existencie dávala život najmä európskej kultúre. V poslaní kresťanov v oblasti kultúry, ktoré je reflektované pod zorným uhlom morálnej teológie, ide predovšetkým o stretnutie kultúry a morálnosti, ktorá vyplýva z bytostného postoja viery. Kultúra je estetickou kategóriou krásna a je to fenomén spojený s existenciou človeka, pričom z teologickomorálneho hľadiska je kultúra všetko to, čo pomáha človekovi byť čoraz viac dobrým človekom, konajúcim v duchu vznešenosti svojho transcendentného povolania. Teda kultúra je skutočnosť pochádzajúca z morálnej osobnej činnosti človeka na ceste jeho osobných zážitkov a morálneho konania, či už individuálneho alebo spoločenského charakteru²⁰, ktoré smeruje k dobru.

Podstatou kultúrnej otázky je v skutočnosti mravné cítenie, ktorého fundamentom a naplnením je náboženské cítenie²¹. Ide predovšetkým o fundamentálne morálne postoje ľudskej osoby v kultúre, ktoré majú byť potvrdzované formou neustáleho a dokonalejšieho osobného svedectva kresťanov. Týmto spôsobom, ktorým sa rešpektuje najvyššie osobné a nadprirodzené Dobro, sa kresťania Božou milosťou uschopňujú k morálnemu konaniu potvrdzujúcemu dôstojnosť ľudskej osoby, ktorá nesie v sebe pečať a znak transcendentna. Rešpektovanie biblického integrálneho pohľadu na ľudskú osobu a na jej dôstojnosť je

¹⁷ Por. GS 53.

¹⁸ Por. Jan Paweł II. *Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II na zakończenie sympozjum presynodalnego*. (3. 10. 1991) In: *Chrześcijaństwo i kultura w Europie. Pamięć, świadomość, program*. Akta sympozjum presynodalnego Watykan 1991. Kielce 1992 nr. 4.

¹⁹ Por. Gn 1, 26.

²⁰ Por. M. A. Krapiec. *Człowiek w kulturze*. Rzym - Warszawa 1990 s. 331 - 335.

²¹ Por. CA 24.

predpokladom realizácie axiologickej formácie človeka²², ktorá je podmienená bezpodmienečnou úctou voči človeku v kontexte transcendentného osobného Dobra.

Ohlasovanie kresťanských hodnôt v tejto oblasti spočíva aj v prezentácii celkovej orientácie kultúry, ktorou je smerovanie k celkovej morálnej dokonalosti ľudskej osobnosti, k dobru celej spoločnosti, čo sa dá dosiahnuť vzdelávaním ľudského ducha takým spôsobom, aby „...sa rozvíjala schopnosť obdivovať, poznávať, kontemplovať, utvárať si osobný úsudok a pestovať náboženský, mravný a spoločenský zmysel“²³. V tomto je zakotvený morálny zmysel kultúry, jej finalita a zároveň aj jej kresťanská axiologická orientácia²⁴.

Prítomnosť kresťanských hodnôt je z tohto dôvodu v kultúre veľmi dôležitá, nakoľko predkladajú spôsob riešenia stavu, v ktorom sa kultúra nachádza z dôvodu aplikovaných ateistických východísk. Kultúra je v istom zmysle určitým svetom hodnôt, prostriedkov, ktoré človek využíva, a cieľov, ktoré realizuje, pričom tieto hodnoty sú i náboženského charakteru²⁵. Ide teda o prezentáciu kresťanského axiologického fundamentu, ktorý rešpektuje primát morálnych a sakrálnych hodnôt²⁶, ktoré sa ateizmus snaží odstrániť zo sveta kultúry a vedy, pretože poukazujú na transcendentný rozmer²⁷ života ľudskej osoby.

Poslaním kresťanov v spoločnosti je prispieť k vytváraniu kresťanských hodnôt v kultúre ako aj vytvárať špecificky kresťanskú kultúru morálnosti, smerujúcu k dobrému človekovi. K tomu je potrebná kresťanská obnova, čiže vnútorná *metanoia* zmyšľania samotných kresťanov a následné prijatie sveta, ktoré je možné v slobode dokonalého morálneho zákona lásky. Kresťania povolaní k zoblečeniu starého človeka²⁸, ktorý nie je schopný osloviť dnešný svet a dnešného človeka žijúceho v spoločnosti, a potom objaviť v sebe nového človeka, ktorý vidí pred sebou možnosti pôsobenia. Ak budú evanjeliové hodnoty, ktoré priniesol Kristus naplno prítomné v osobnom živote kresťanov, potom môžu silou Kristovej nauky²⁹ pozitívne pôsobiť v kultúre, ktorej prinavrátia kresťanský morálny a duchovný rozmer, zohľadňujúc pravdivú antropológiu.

²² Poslaním kresťanov je predovšetkým zdôraznenie ľudského charakteru špecificky kresťanskej kultúry, v ktorej sa poukazuje na personálny rozmer morálnosti v každom ľudskom konaní. Kultúrna formácia človeka (zacielená ku kresťanskému ideálu dobrého človeka) sa odohráva vo všetkých dimenziách života ľudskej osoby, ktorá existuje, poznáva, rozhoduje sa a morálne koná. Čiže kresťania sú povolaní poukázať na to, že kultúra predstavuje charakteristický spôsob ľudskej existencie v kontexte morálnosti, správania človeka a jeho činnosti, pomocou ktorej dosahuje určité výsledky v rozličných oblastiach.

²³ Por. GS 59.

²⁴ Poslaním kresťanov je prezentácia špecificky kresťanskej kultúry, ktorá je synonymom špecifického vyjadrenia odpovede človeka na Božiu výzvu k integrálnemu rozvoju dobra v človeku. Zmyslom kresťanskej kultúry je smerovanie ku konkrétnemu a správne ľudskému, čiže k zdokonaľovaniu ľudského ducha i tela podľa biblických morálnych noriem. S týmto je nerozlučiteľne spojený systém kresťanských hodnôt, ktoré majú podstatne transcendentný charakter. Kresťania majú morálnu zodpovednosť za rozvoj kultúry pretože je to morálna spoluzodpovednosť (i) za morálne dobro každého konkrétneho človeka (bližného) žijúceho v spoločnosti. Kresťanská kultúra je kultúrou, ktorá stojí i na prirodzených morálnych hodnotách, čiže je to kultúra ľudskej osoby, ktorá ma smerovať k autentickému dobru. Kresťanské hodnoty v kultúre sú účinným nástrojom rozvoja všetkých dimenzií ľudskej osoby, kde pomocou kultúry majú kresťania napomáhať rozvoju morálnosti v ľudskej činnosti.

²⁵ Por. A. Rodziński. *Osoba moralność kultura*. Lublin 1989 s. 231.

²⁶ Prechod, ktorý sa uskutočnil v spoločnosti za posledné dve storočia spôsobil odklon od sakrálneho chápania sveta k chápaniu čisto svetskému a často výlučne materialistickému. Často dochádza v spoločnosti ku kríze až k pádu kresťanskej kultúry, ktorá už nedokáže osloviť človeka a spoločnosť dnešnej doby. Problémom kultúry v dnešnej dobe je jej slabosť, spôsobená stratou viery vo vlastné duchovné hodnoty, a problematické oddeľovanie vonkajšieho spôsobu života od religióznych základov a zdrojov spirituálnej vitality kresťanských hodnôt.

²⁷ Tento rozmer však nezapadá do materialistického a redukcionistického konceptu videnia sveta a človeka, ktorý nechce vidieť prirodzenú prítomnosť vzťahu medzi kultúrou a morálnou normou.

²⁸ Por. Kol 3, 9 – 10.

²⁹ Por. Kol 3, 16.

V kontexte morálnej spoluzodpovednosti za rozvoj spoločnosti v oblasti kultúry, sa od kresťanov vyžaduje pri prezentácii kresťanských hodnôt³⁰ autentické osobné svedectvo, ktoré bude svedčiť o skutočnom záujme kresťanov o rozvoj dobrého človeka v spoločnosti. Ide o to, aby kresťania boli prítomní v tejto oblasti kultúry s celým svojím duchovným bohatstvom, aby prinášali svoj podiel, ktorý má výnimočnú hodnotu³¹ vo všetkých organizáciách, ktoré skutočne napomáhajú rozvoju kultúry, a tým aj osoby človeka.

Kresťanská angažovanosť v oblasti kultúry môže a má čerpať zo skúsenosti Cirkvi, ktorú cirkev prežíva v rámci procesu stretania a konfrontácie s kultúrami od začiatku ohlasovania evanjelia³². Je nevyhnutný dialóg z univerzálnou Cirkvou, ktorá sa podieľa na prezentácii kresťanských hodnôt v kultúre a je morálnou povinnosťou kresťanov, aby obnovili v sebe schopnosť viesť dialóg s človekom postmodernej kultúry. Proces implementácie kresťanských hodnôt a kresťanskej morálnosti v kultúre má nasmerovať človeka dnešnej doby³³ k pochopeniu objektívneho dobra a k vnútornej afirmácii objektívnych morálnych noriem, rešpektovaním, ktorých možno toto dobro dosiahnuť.

Kresťanské hodnoty a kresťanská kultúra vložili do ľudskej kultúry „nového požehnaného ducha, ktorý oživil samotnú substanciu kultúry, jej pôvodnú podstatu“³⁴, ktorá naplno zohľadňuje a svedčí o pravde o človeku i o Bohu, ktorý je zmyslom jeho dočasnej i nadčasovej existencie. Kresťanstvo so svojimi evanjelióvymi hodnotami prameniáciami v Kristovi má veľké morálne a energické poslanie, ktoré mnohí v treťom milénií nechápu, ale kreácia kresťanskej kultúry, ktorá rešpektuje transcendentný rozmer existencie, je jednou z hlavných úloh stojacich pred kresťanstvom³⁵, prezentujúcim integrálny koncept dobrého človeka. To sa dosahuje morálnou formáciou, smerujúcou k zásadám prijímaným zvonku (zdanlivo ohraničujúcimi slobodu človeka), ale v podstate smerujúcou k oslobodeniu človeka, čiže k tomu, čo je v ňom ukryté od počiatku³⁶ stvorenia a čo parciálne objavuje vo sfére kultúry.

Multikulturálny dialóg a rešpektovanie identity

Dnešné tragické morálne zlo je zapríčinené odmietnutím kresťanských hodnôt novodobou európskou kultúrou, čiže fundamentálne spojivo, ktoré malo byť obsahom kultúrneho dialógu európskych národov hľadajúcich cestu k jednote, je zavrhnuté. Nové

³⁰ Hodnoty, ktoré často prezentuje súčasná kultúra nielenže nenapomáhajú integrálnemu rozvoju človeka, ale sú príčinou kultúrnej deštrukcie morálnosti, ktorá by mala vyjadrovať vznešenosť dôstojnosti ľudskej osoby. Prezentácia kresťanských hodnôt v tejto sfére by mala byť cestou prinávratenia autentického a pravdivého zmyslu kultúre ako takej.

³¹ Por. Jan Paweł II. *Oređzie na Światowq Konferencjq poświęconq polityce kulturalnej*. In: *Oređzia Ojca Świętego Jana Pawła II*. Tom II. Kraków 1998 nr. 4.

³² Por. FR 70.

³³ Kresťanské hodnoty, ktoré majú kresťania zvestovať v rámci svojej angažovanosti v kultúre, majú byť vyjadrením hľadania pravdy v každej historickej epoche. Kresťania sa nemusia báť kritického pohľadu spoločnosti na kresťanské hodnoty v kultúre, lebo ony musia byť podrobené skúške, aby sa stali živšími, aktuálnejšími a osobnejšími, aby sa odstránilo z nich to, čo nie je autentické v zmysle Kristovho evanjelia. Kultúrna dráma dneška sa nevyrieši účasťou kresťanov, ktorí budú tvrdošijne zostávať v tom, čo nemá univerzálnu (nadčasovú) platnosť, alebo v tom, čo je nepravdivé, mylné a svojou formou zastarané. Iba za predpokladu, že kresťanské morálne hodnoty budú osobným vyjadrením Kristovej prítomnosti vo svete kultúry, môžu tieto morálne hodnoty prispieť k vnútornej premene obsahu kultúry v treťom milénií.

³⁴ Por. I. A. Iljin. *Základy křesťanské kultury*. Velehrad 1997 s. 29.

³⁵ Realizácia integrálnej formácie nie je možná bez rešpektovania primátu ducha nad hmotou, toho ducha, ktorý nevytlúči z kultúry vieru a modlitbu tak, ako sa ich ľudský rozum vo svojej pýche pokúsil vylúčiť a skompromitovať v priebehu histórie. Nemožno postupovať redukcionisticky, ako sa o to pokúsil ateizmus alebo iné ideologické koncepty za posledných dvesto rokov.

³⁶ Por. A. Derdziuk *Formacja moralna a formacja sumienia*. In: *Formacja moralna formacja sumienia*. Red. J. Nagórny – T. Zadykowicz. Lublin 2006 s. 21.

kultúrne formy, nesúce v sebe známky masovosti, nihilizmu, rozdelenia a nenávisťi nemôžu byť podstatným zjednocujúcim prvkom v Európe³⁷. Preto je poslaním a morálnou povinnosťou kresťanov nájsť primeraný spôsob implementácie kresťanských hodnôt do kultúrneho rozvoja Európy. Otvorenosť kresťanov k tejto úlohe je možná cez živé spojenie s Kristom, ktorý je pravým Svetlom, ktoré posväcuje každého človeka³⁸, aby sa mohol stať dobrým človekom. Ide o naviazanie na to, čo tvorí pravé korene európskej civilizácie, v perspektíve budúceho horizontu spoločného poznania, ktorý má človek prekročiť v rámci integrálnej jednoty, pri rešpektovaní vlastnej identity pozostávajúcej z mnohých špecifik. Totiž každá kultúrna identita je signifikáciou pamäti minulosti a projektom budúcnosti pre budovanie Európy v treťom miléniu³⁹, čo musí každý subjekt rešpektovať.

Rozvoj poznania seba samého a Boha je fundamentom pre integrálny rozvoj, ktorý umocňuje úctu ku kultúrnym identitám⁴⁰ prítomným v celej ľudskej rodine. Čiže multikulturálny dialóg, ku ktorému sú kresťania povolaní, má vždy rešpektovať identitu národných kultúr, bez ktorej nie je možný skutočný dialóg v tejto oblasti. Nesplnenie tohto morálneho predpokladu i tejto požiadavky má za následok alienáciu kultúr, dominanciu jednej kultúry nad druhou alebo kultúrny imperializmus⁴¹. Bez otvorenia sa na transcendentno⁴² nebudú môcť kresťania prevziať zodpovednosť za osud blížneho⁴³ v oblasti kultúry, lebo iba tak kultúrna dimenzia života osoby dáva možnosti slobodného spolukonania a dialógu medzi osobami a spoločnosťami.

Je nesporné, že úlohou kresťanov je oživovať formou kresťanskej angažovanosti časné skutočnosti a prezentovať sa v týchto skutočnostiach ako svedkovia pokoja a spravodlivosti. Je teda morálnym záväzkom a poslaním kresťanov oživiť oblasť kultúry kresťanskými hodnotami pokoja a spravodlivosti, ktoré svedčia o potrebe rešpektovania pravdivých národných kultúrnych tradícií, utvárajúcich dobrého človeka. Totiž, iba na základe pochopenia vlastnej kultúrnej identity možno zaujať morálne zodpovedný postoj úcty voči

³⁷ Kresťania vo svojom poslaní sú povolaní k tomu, aby rozlišovali medzi osobnou a vecnou kultúrou, pretože kultúra je základným nástrojom interpersonálnej komunikácie. Preto interpersonálna komunikácia v oblasti kultúry má viesť k ozajstnému a užitočnému dialógu medzi rozličnými skupinami a národmi, či jednotlivcami v kontexte pravdivého formačného cieľa, ktorým je dobrý človek. Obnovená kresťanská kultúra môže pomôcť prekonať prítomné problémy práve vďaka hlbokjej vnútornej väzbe, ktorá spája v kresťanstve európske národy.

³⁸ Por. Jn 1, 9 – 10.

³⁹ Por. Benedikt XVI. Príhovor k účastníkom konferencie zo dňa 10.4. 2006. *Adress of his Holiness Benedict XVI to the Participants of a Seminar on European Higher education*. Paul VI Audience Hall Monday, 10 April 2006.

⁴⁰ Por. KKC 2441.

⁴¹ Realita v spoločnosti v oblasti kultúry však často smeruje k vytváraniu globálneho uniformizmu v kultúre pomocou spoločenských komunikatívnych prostriedkov, čo znemožňuje rozvoj ľudskej osoby i národa. Práve kultúrna identita národa, ktorá umožňuje viesť obohacujúci dialóg s inými národmi, je rafinovaným spôsobom potláčaná rozličnými aktivitami v politike, hospodárstve a v právnom systéme. Kresťania majú poukázať i na základné ľudské práva každého národa v tejto dôležitej oblasti a majú konštruktívne kritizovať a odmietnuť jestvujúci kultúrny imperializmus globalizujúcej západnej kultúry, ktorý ničí duchovné, kresťanské a národné hodnoty i tradície iných národov. Na tomto mieste je vhodné pripomenúť, že rozličné prejavy kultúrneho imperializmu by sa dali z právneho hľadiska kvalifikovať ako prejavy šovinizmu a náboženskej intolerancie. Finančne sa predovšetkým zvyhodňuje a dotuje kultúra menších, pričom kultúra je často zviazaná s počiatkami štátnosti a s identitou národov ako aj s počiatkami kresťanstva, je zo strany štátu a európskych inštitúcií čiastočne diskriminovaná. Je to porušenie fundamentálnych práv človeka a národov, ktoré sa paradoxne deje demokratickým spôsobom. Kresťania majú byť v rámci svojho poslania nositeľmi zjednotenia, ktoré rešpektuje kultúrnu identitu národov a nevedie ku kultúrnej unifikácii Európy, ktorá narušuje dôstojnosť človeka, ktorý je živou súčasťou národa, a ktorý je povolaný k tomu, aby sa stal dobrým človekom. Je však nemorálne, ak Európa vo svojom procese zjednotenia nerešpektuje základné práva každého národa na slobodný kultúrny rozvoj, ktorý je prepojený s inými aspektmi života.

⁴² Por. SRS 32.

⁴³ Por. Lk 10, 29 – 37.

kultúrnej identite iného národa alebo jeho kultúry, pričom je to i fundamentálnym predpokladom spravodlivého a pokojného dialógu s odlišnými kultúrami. Tento morálny požiadavok sa dotýka nielen kresťanov, ale i západného demokratického a kultúrneho sveta, ktorý začína dominovať so svojimi „hodnotami“⁴⁴ v tejto dimenzii života spoločnosti. V tomto kontexte je veľmi zložitým morálnym problémom pre kresťanov kultúrny dialóg s Európou, ktorá sa zjednocuje i v kultúrnej oblasti. Tu sa majú opäť jednoznačne určiť objektívne pravdivé priority a stupnice hodnôt v oblasti kultúrneho rozvoja⁴⁵.

Angažovanosť v kultúre je dôležitejšie ako sa môže zdať na prvý pohľad, nakoľko sa celá Európa rýchlo mení a smeruje k politickej jednote, ktorá však pri bližšej analýze nestojí na pravdivých antropologických a ľudských hodnotách⁴⁶ autentického dobra. To je z morálneho hľadiska života ľudskej osoby podstatné nielen pre súčasnosť, ale i pre budúcnosť. Pápež Ján Pavol II. poukazuje na určitú spojitosť niektorých negatívnych javov v kultúre (napr. konzumizmus) s antropologickým omylom, ktorý zaťažil marxistickú ideológiu a zároveň i programy rozvoja západných krajín v Európe⁴⁷, čo prináša so sebou rozklad pravdivých hodnôt v kultúrnom myslení i konaní človeka. Je zrejmé, že to znemožňuje zjednotenie Európy na národnom princípe, ktorý vyjadruje rešpekt voči kultúrnej identite každého kultúrneho podmetu prítomného na európskom kontinente.

Uvedomenie si skutočnosti, že európsky program zjednotenia celej Európy nesie v sebe známky nestálosti, vnútornej protirečivosti a neľudskosti⁴⁸, je morálnou povinnosťou a zároveň šancou pre kresťanov prispieť k pravdivej axiologickej orientácii kultúry. Nové ideológie materializmu, konzumizmu⁴⁹ a rozličné formy antagonizmov svedčia o tom, že kresťanská kultúra stojí pred výzvou, akou je Európa. Nakoľko národné záujmy sú v Európe

⁴⁴ Tu sa myslí predovšetkým na kultúrny vplyv západnej Európy a americkej kultúry, ktorých „hodnoty“ sú často v priamom rozpore z kresťanskými hodnotami. Nejde len o tento axiologický rozpor, ale i o nerešpektovanie národnej identity, národných tradícií, ktoré sú nerozlučne spojené s kresťanskými hodnotami, napriek tomu, že sa komunistický režim snažil zničiť tieto historické väzby a nahradiť ich „novými dejinami národa“.

⁴⁵ Por. CA 28. Toto rozhodnutie nesmie v rámci spravodlivosti a pokoja urobiť západná Európa alebo dokonca americká kultúra. Morálnu zodpovednosť za toto rozhodnutie nesie spoločnosť, ktorej integrálnou súčasťou sú i kresťania. V kultúrnej oblasti (okrem iných oblastí) sú prítomné jednoznačné signály nespokojnosti západnej „demokratickej Európy“ s akýmkoľvek prejavmi slobodného a autonómneho rozhodovania sa o prioritách, stupniciach hodnôt v oblasti kultúry ako aj v oblasti smerovania a rozvoja celej spoločnosti.

⁴⁶ Zdá sa, že preferované fundamenty zjednotenia sú v rozpore s kresťanskými hodnotami (pravdivého dobra), vyplývajúcimi z evanjelia, nakoľko o kresťanskej kultúre a o kresťanských morálnych normách a hodnotách sa Európa v kultúre vôbec nezmieňuje, ba sa rozhodne bráni akýmkoľvek diskusiám o tomto probléme.

⁴⁷ Por. F. Kampka. *Homo consumens w świecie wartości moralnych i społecznych*. In: *Jan Pawel II. Centesimus annus. Text i komentarze*. Lublin 1998 s. 314.

⁴⁸ Por. P. Poupard. *Chrześcijaństwo i kultura w Europie. Przemówienie na otwarcie symposiumu*. In: *Chrześcijaństwo i kultura w Europie. Pamięć, świadomość, Program*. Akta symposiumu presynodalnego Watykan 1991. Kielce 1992 s. 6.

⁴⁹ Konzumizmus je jav, ktorému celé učenie cirkvi venuje veľkú pozornosť. Niektorí autori ho chápu ako mentálny omyl, ktorý nemá nič spoločné s politicko-hospodárskym systémom alebo usporiadaním spoločnosti.

často divergentné, objavuje sa tu jedinečná príležitosť pre kresťanov⁵⁰ prezentovať v spoločnosti spoločné kresťanské korene európskej kultúry.

Národnú kultúru je nutné vidieť v osobnej rovine, pretože táto kultúra nie je procesom anonymnej produkcie, ale je ovocím tvorivej skupiny, ako skupiny osôb v ktorej sa odzrkadľujú interpersonálne vzťahy všetkých členov národa⁵¹. Za kultúrou národa sa ukrýva konkrétne etické vedomie, morálne hodnoty a zodpovednosť rozhodovania, správania a konania. Tieto skutočnosti môžu a nemusia byť zhodné s objektívnym morálnym poriadkom, ale je spásanosnou nutnosťou, aby ich kresťania v rámci svojho poslania brali do úvahy.

Kresťania teda stoja pre morálnou úlohou zosúladenia národného aspektu kultúry s kultúrnym dialógom európskych národov, ktorý má smerovať k jednote pri zachovaní rozličnosti kultúrneho spektra, smerujúceho k dobrému človeku. Ak sa nejaká kultúra uzavrie sama do seba a ak prejavuje tendencie zotrúvania na zastaraných zvykoch alebo prejavuje tendencie odmietania kultúrnej výmeny a konfrontácie s pravdou o človeku, tak jej jednoznačne hrozí úpadok⁵².

Vybrané aspekty poslania kresťanov

V tejto súvislosti kresťania nesmú zanedbať náboženské a transcendentné aspekty kultúry, ktoré vyjadrujú jadro kresťanských očisťujúcich hodnôt v kultúre národov. Totiž, osou každej kultúry je postoj človeka k najvyššiemu tajomstvu: tajomstvu Boha⁵³, kde toto tajomstvo tvorí obsah a prameň kresťanských hodnôt. Poslanie kresťanov v tejto oblasti kultúry spočíva v sprítomnení tajomstva Boha v národnej i v európskej kultúre, čím sa obohatí každý človek a spoločnosť, čerpajúc z kultúrneho axiologického pokladu kresťanstva.

Človek, ktorý je povoláný k dobru, k čomu majú aktívne smerovať kresťania v oblasti kultúry, má byť začlenený do transcendentného aspektu kresťanskej kultúry, ktorý sa realizuje a vyjadruje v interpersonálnom vzťahu k Bohu. Poslanie kresťanov je prejavom najvyššej morálnosti i kultúry v personalistickom a biblickom duchu, čiže je to kultúra, ktorá je vnútornou kultúrou kresťanského ducha a teda kultúrou lásky, ktorá pramení v Bohu⁵⁴. Táto láska je vyjadrením transcendentnej dimenzie kresťanskej kultúry, od ktorého sa odvíja jej axiologický obsah. Tento morálny, kresťanský a axiologický postoj je v podstate biblickým postojom vyjadrujúcim obsah evanjelia smerom ku spoločnosti a svetu⁵⁵.

⁵⁰ Jedným z prvých predpokladov riešenia tohto problému je poznanie vlastnej kultúrnej a národnej histórie, ktoré umožní dialóg s inými kultúrnymi a vedeckými subjektmi. Tento dialóg môže byť spôsobom ako odstrániť kultúrny relativizmus a skepticizmus prítomný v európskej kultúre, ktorú (relativizmus a skepticizmus) takto nasmerováva k smrti duchovnej duše a k smrti samotnej európskej kultúry, ktorej však možno predísť živou prítomnosťou Boha v kultúre. Sprítomnenie Boha v tejto oblasti umožní opäť položiť morálny kresťanský fundament, na ktorom bude možné rozvíjať európsku kultúru ako celok v jej bohatej kultúrno-teritoriálnej rozmanitosti, spôsobenej individuálnym pochopením a prijatím kresťanstva rozličnými európskymi národmi. Kresťanský rozmer v kultúre súčasne označuje úctu voči každému subjektu v tejto oblasti. Z tohto dôvodu je poslaním kresťanov v tejto oblasti viesť človeka k transcendentnu, učiť ho opätovne kráčať cestou, ktorá vedie k poznávaniu Stvoriteľa a pritom múdro využívať najlepšie poznatky moderných vied vo svetle zdravého rozumu, ktorý je darom od Stvoriteľa. Prítomný moment histórie spásy, čiže *kairos*, si vyžaduje návrat človeka k Bohu cestou kultúrneho obrátenia človeka od sveta matérie, ktorý alienuje dialóg s Bohom a následne i s druhým človekom. Ideál, ku ktorému sa smeruje v poslaní kresťanov, je dobrý človek, ktorý vyjadruje dialogický rozmer človeka primárne k Bohu a následne k druhému človeku. Takto možno spojiť kultúru s morálnou normou danou Bohom a zároveň je možné nadviazať dialóg so spoločnosťou, v ktorej človek žije.

⁵¹ Por. H. Skorowski. *Naród jako kategoria aksjologiczna*. In: *Vivere in Christo. Chrześcijański horyzont moralności*. Red. J. Nagórny, A. Derdziuk. Lublin 1996 s. 263.

⁵² Por. CA 50.

⁵³ Por. tamtiež 24.

⁵⁴ Por. 1 Jn 4, 7.

⁵⁵ Je morálnym poslaním kresťanov opäť objaviť a prezentovať v spoločnosti objektívny poriadok hodnôt i prirodzenú autonómiu pozemských realít a vyjsť zo starých antagonistických postojov kresťanstva voči prítomnej realite a priniesť súlad medzi kultúrno-vedecký rozvoj a vieru, ktorá obsahuje axiologickú orientáciu

V poslaní kresťanov v kultúre ide o zodpovednú prezentáciu kresťanskej morálnosti, ktorá je ponukou pre človeka a spoločnosť k slobodnému nasledovaniu pravých hodnôt, pretože len pravé hodnoty môžu zdokonaľovať (smerom k dobrému človekovi) osobu človeka a to realizáciou jej prirodzenosti⁵⁶. V oblasti kultúry je kresťanská láska najvyššou hodnotou v teologickomorálnom zmysle, pretože v duchu lásky možno ponúknuť konečnú odpoveď súvisiacu s ľudskou osobou v kontexte jej dočasnej i nadčasovej existencie a finality. Túto úlohu kresťania môžu realizovať len v duchu evanjeliovej otvorenosti voči človeku a to v kontexte formácie človeka, ktorý má smerovať k dobru.

Poslanie kresťanov spočíva v zosúladení súčasnej civilizácie s kresťanstvom a napomáhanie kultúrneho pokroku, ktorý nie je možný bez zodpovedajúcej permanentnej prípravy⁵⁷ osoby človeka. Ide o široké pole pôsobnosti, v ktorom kresťania majú formačne pôsobiť s cieľom obnoviť seba i spoločnosť, pretože kultúra má smerovať k celkovej⁵⁸ (i k morálnej) dokonalosti človeka v kontexte objektívneho morálneho dobra.

Súčasná civilizácia je poznačená mnohými príznakmi, ktoré naznačujú stratu lásky. V istom zmysle možno povedať, že kultúrne myslenie človeka je stále poznačené etikou Starého Testamentu, ktoré kritizoval Ježiš Kristus ako nedostačujúce⁵⁹. Kresťanské hodnoty prinášajú nový pojem milosrdnej lásky⁶⁰, ktorý je diametrálne odlišný od sekularizačných a výlučne ateistických konceptov, voluntaristicky redukujúcich lásku na niektorú z jej rovín realizácie. Kresťania sú v kultúre povolaní ohlasovať Božie milosrdenstvo v kontexte bohatstva Zjavenia⁶¹, ktoré prináša nový horizont života človekovi. Špecificky kresťanský koncept zdôrazňuje aspekt lásky, ktorá je fundamentom interpersonálnych vzťahov v kontexte transcendentného Dobra. Kresťanská láska sa vzťahuje na dynamiku samourčenia osoby, na osobnú zodpovednosť, na poznanie a motiváciu ako aj na transcendenciu osoby v kontexte jej povolania a morálneho konania.

Kresťanský hodnotový systém spočíva na Božej milosrdnej láske, na vnútornej premene srdca a na návrate človeka v duchu zmierenia ako aj na pripravenosti človeka akceptovať utrpenie ako cestu kríža⁶². Táto láska pretvára osobu človeka, ktorý sa obracia a navracia k Bohu i cestou utrpenia, ktoré má zmysel pre jeho rozvoj a smerovanie k väčšej dokonalosti. Tieto biblické elementy kresťanského hodnotového systému sú kresťanskou cestou realizácie biblickej morálnosti v duchu *agapé*. Kresťania sú povolaní realizovať nové právo lásky, ktoré priniesol Kristus, a tak naplniť kultúru dobrom, ktoré je schopné postupne zmeniť kultúrne myslenie i konanie človeka. Toto biblické axiologické poslanstvo sú kresťania poslaní sprítomniť špecifickým jazykom kultúry (a vedy⁶³), pričom toto poslanie je najväčšou kultúrnou výzvou na začiatku *tertio millennio*.

kresťanskej kultúry. Toto však nemožno realizovať formou nátlaku alebo ideologickej propagandy, ale výlučne postojom kresťanskej lásky, ktorá je ponukou, rešpektujúcou slobodu a dôstojnosť každého človeka a národa.

⁵⁶ Por. FR 25.

⁵⁷ Por. GS 62.

⁵⁸ Teda kresťania vo svojom morálnom poslaní majú zohľadňovať kultúru ako integrálnu časť celku, ktorým je ľudský život v jeho individuálnom a spoločenskom rozmere, kde sa jednotlivec formuje pod kultúrnym vplyvom a kultúra sa utvára skrze každého jednotlivca smerom k ideálu dobrého človeka. To poukazuje na morálnu zodpovednosť kresťanov, pretože kultúra je súčasťou života každého človeka a jednou z jej základných úloh je formácia v duchu plnšieho stávania sa človeka dobrým človekom. Úlohou kresťanskej kultúry je, aby človek viac „bol“ a nie, aby iba viac „mal“. Podľa teologickomorálnych princípov má človek skrze kultúru viac „byť“ pre druhých a nie iba „byť“ s druhými ľuďmi, čo si však od kresťanov vyžaduje konkrétne pozitívne skutky, vyjadrujúce úprimné úsilie vnieť do kultúry kresťanské hodnoty. Kresťania v rámci svojej angažovanosti v oblasti kultúry majú kreovať konkrétne programy, ktoré budú obsahovať konkrétne propozície smerovania kultúrnej formácie osoby v duchu stávania sa dobrým človekom.

⁵⁹ Por. Mt 5, 38.

⁶⁰ Por. Mt 5, 7.

⁶¹ DiM 13.

⁶² Por. I. Mroczkowski. *Non-violence i ciwilizacja miłości*. In: *Miłość w postawie ludzkiej*. Red. W. Słomka. Lublin 1993 s. 304 - 306.

Aby mohli byť kresťanské hodnoty reálne a účinne prítomné v oblasti vedy a kultúry je zo strany kresťanov nevyhnutnosťou, aby v dobe globálnej informačnej techniky realizovali svoje morálne poslanie aj skrze spoločenské komunikatívne prostriedky, ktoré môžu sprítomniť kresťanské hodnoty a Krista v bežnom živote človeka a spoločnosti⁶⁴. Cirkev a kresťania nemôžu zrezygňovať z *depositum morale fidei*, ba nemôžu ani mlčať vo vzťahu k premenám v živote človeka a spoločnosti⁶⁵. Kresťania sú povolani k tomu aby boli iniciátormi dialógu, dotýkajúceho sa morálnosti človeka⁶⁶, ktorá je v prostriedkoch komunikácie často orientovaná proti prirodzenému a objektívnemu morálnemu poriadku.

Zoznam skratiek použitých dokumentov Magistéria:

DiM – *Dives in misericordia*. Encyklika Jána Pavla II. Rím 1981.

CA – *Centesimus annus*. Encyklika Jána Pavla II. Trnava 1992.

FR – *Fides et ratio*. Encyklika Jána Pavla II. Bratislava 1998.

GS – *Gaudium et spes*. Pastoralná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu o Cirkvi v súčasnom svete. In: Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. I. Trnava 1993.

KKC – *Katechismus Katolíckej Cirkvi*. Trnava 1998.

RM – *Redemptoris missio*. Encyklika Jána Pavla II. Praha 1994.

SRS – *Sollicitudo rei socialis*. Encyklika Jána Pavla II. Trnava 1997.

Resume

Nové kultúrne formy, z ktorých vyplývajú nové spôsoby myslenia a morálneho konania, otvárajú otázku nových ciest, ktorými sa bude uberať zveľaďovanie a rozširovanie kultúry. Súčasná doba má v sebe čosi dramatického, pretože divergencia medzi evanjeliom a kultúrou je bezpochyby morálnou drámou súčasnej historickej epochy, v ktorej si niektoré podmiety v spoločnosti parciálne začínajú uvedomovať podstatu tejto duchovnej drámy. Realita v spoločnosti v oblasti kultúry však často smeruje k vytváraniu globálneho uniformizmu v kultúre pomocou spoločenských komunikatívnych prostriedkov, čo znemožňuje rozvoj ľudskej osoby i národa. Práve kultúrna identita národa, ktorá umožňuje viesť obohacujúci dialóg s inými národmi, je rafinovaným spôsobom potláčaná rozličnými aktivitami v politike, hospodárstve a v právnom systéme. Poslanie kresťanov v oblasti kultúry

⁶³ Kresťanské morálne hodnoty, ktoré sú zakotvené v transcendentnom fundamente, majú kresťania sprítomniť v kultúre špecifickou formou na katolíckych univerzitách, ktoré vyvíjajú veľké úsilie v starostlivosti o kultúru. Tieto inštitúcie sa majú stať prameňom kresťanskej múdrosti, ktorá ponúka špecificky kresťanské hodnoty vedúce kultúru k afirmácii lásky ako najpodstatnejšieho princípu realizácie dobra. V tomto úsilí sa smeruje k tomu, aby sa verejná, stabilná a univerzálna prítomnosť kresťanského myslenia rozšírila na všetko úsilie o vyšší kultúrny život človeka a spoločnosti v kontexte dobrého človeka. Kresťania sa zúčastňujú na prezentácii kresťanských hodnôt i na univerzitách tým, že katolícke univerzity sa zodpovedne budú venovať hľadaniu pravdy a tak napomáhať rozvoj dôstojnosti človeka a dobra v ňom. Nejde výlučne o vedecké pôsobenie, ale i o dialóg kresťanstva a kresťanských hodnôt s kultúrou, kde sa majú rozvíjať kultúrne tradície a identita človeka. Kultúrne patrimónium kresťanstva sa včleňuje do kultúrneho dedičstva národov a formou axiologickej komunikácie napomáha rešpektovaniu tradícií a hodnôt, ktoré majú univerzálny význam.

⁶⁴ Táto angažovanosť kresťanov je neodňateľným právom a morálnou povinnosťou, ktorej majú zadosťučiniť primeranými prostriedkami, ktoré ponúkajú televízia, video, internet, rozhlas, tlač ako aj formačný, vzdelávací a výskumný proces. Poslanie kresťanov sa má realizovať nielen v špecificky katolíckych mediálnych prostriedkoch, ale i v štátnych a komerčných prostriedkoch interpersonálnej komunikácie. Poslaním kresťanov v oblasti šírenia kresťanských hodnôt v kultúre je pochopiť, že prostriedky spoločenskej komunikácie majú byť premostením medzi vierou (a z nej vyplývajúcou morálnosťou) a kultúrou, aby sa lepšie zvýraznilo, že kultúra je špecifickým spôsobom existencie a života človeka, ktorý sa má stať dobrým človekom. Kresťanská viera a kresťanské hodnoty takto naplňujú kultúru transcendentným rozmerom ľudskej existencie, čím napomáhajú rozvoju dobra a morálnosti v človeku. Obsah posolstva kresťanov odovzdávaný v spoločenských komunikatívnych prostriedkoch je zodpovednou účasťou jednotlivých kresťanov v budovaní civilizácie kresťanskej morálnosti, ktorá odmieta redukcionistickú deformáciu obrazu človeka v masmédiách.

⁶⁵ N. Lobkowicz. *Chrześcijaństwo i kultura w Europie*. In: *Chrześcijaństwo i kultura w Europie. Pamięć, świadomość, program*. Akta sympozjum presynodalnego Watykan 1991. Kielce 1992 s. 219.

⁶⁶ Kresťanský axiologický systém v sebe obsahuje rozmer dialógu s človekom z dôvodu prirodzenej otvorenosti lásky, ktorá tvorí jadro kresťanských hodnôt, ktoré majú byť realizované v kultúre. Pred kresťanmi je morálna úloha obnovy kresťanského vzdelania v oblasti kultúry. Kresťania sú teda povolani zjaviť transcendentnú duchovnú realitu obsahujúcu kresťanskú axiologickú orientáciu a interpretáciu sveta a dobrého človeka.

v treťom tisiročí je podmienené zodpovedným rozlišovaním a poznaním v kairológickom kontexte znamení čias. V *signa temporis* je prítomná morálna výzva adresovaná kresťanom, aby svoju angažovanosť koncentrovali na ľudskú osobu, ktorá je podmetom, centrom a cestou kultúry v kontexte integrálnej formácie a rozvoja vznešenej ľudskej dôstojnosti, majúcej i transcendentný charakter. Poslanie kresťanov, majúce charakter slobodnej odpovede človeka na morálne volanie, je imanentne spojené s morálnosťou, ktorá sa prejavuje v kultúre, a ktorá má byť v súlade kresťanskou axiologickou koncepciou, hlásajúcou smerovanie človeka k dobru. Sprítomnenie Boha v tejto oblasti umožní opäť položiť morálny kresťanský fundament, na ktorom bude možné rozvíjať európsku kultúru ako celok v jej bohatej kultúrno-teritoriálnej rozmanitosti, spôsobenej individuálnym pochopením a prijatím kresťanstva rozličnými európskymi národmi. Kresťanský rozmer v kultúre súčasne označuje úctu voči každému subjektu v tejto oblasti. Preto interpersonálna komunikácia v oblasti kultúry má viesť k ozajstnému a užitočnému dialógu medzi rozličnými skupinami a národmi, či jednotlivcami v kontexte pravdivého formačného cieľa, ktorým je dobrý človek. Obnovená kresťanská kultúra môže pomôcť prekonať prítomné problémy práve vďaka hlbokšej vnútornej väzbe, ktorá spája v kresťanstve európske národy. Multikultúrny dialóg, vyjadrujúci úctu voči kultúrnej identite každého podmetu, je cestou smerovania k najvyššiemu Dobru v dočasnej i nadčasovej dimenzii kultúrneho života osoby človeka, ktorého pôvod je parciálne zakorenený i v kultúrnom patrimóniu národa. Teda kresťania vo svojom morálnom poslaní majú zohľadňovať kultúru ako integrálnu časť celku, ktorým je ľudský život v jeho individuálnom a spoločenskom rozmere, kde sa jednotlivec formuje pod kultúrnym vplyvom a kultúra sa utvára skrze každého jednotlivca smerom k evanjeliovému ideálu dobrého človeka. Vybrané aspekty angažovania kresťanov sa koncentrujú na niektoré fundamentálne predispozície a roviny zadosťučinenia poslaniu kresťanov vyplývajúcemu z bytostného postoja viery, ktorá uschopňuje človeka stať sa dobrým človekom.

IN: ANNALES DE THÉOLOGIE MORALE 2/57 2010 ss. ISSN-2081-1810 ss.91-108